

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS KORA

Történelmi sorozat:II

Készült: 1955.évben

A XV. század magyar történelmében két döntő probléma volt: a török kérdés és ezzel elválaszthatatlanul egybekapcsolva a központi hatalom megteremtése. Ezeknek a feladatoknak megoldásától függött Magyarország jövő sorsa. Hunyadi János halála után Mátyásra várt e kérdések megoldása. Neki kellett megszüntetnie a feudális anarchiát, hogy erős központi hatalom birtokában, a siker reményében vehesse fel a küzdelmet a nemcsak Magyarországot, hanem Európa más részeit is pusztítással fenyegető török hatalommal szemben.

Mátyás a reávaró feladatokat jórészt meg is oldotta. A képanyaggal a szóval elmondottakat alátámasztjuk és így nemcsak a fülön, hanem a látáson keresztül is megértetjük a tanulókkal Mátyás jelentőségét, uralkodásának fontosságát és haladó voltát.

A képanyag felhasználásánál a középiskolai tankönyv gondolatmenetét vettük tekintetbe. A képek csoportosítása az alábbiak szerint történt:

- I. A Hunyadi család, illetve Mátyás származása
- II. A központositott Monarchia kiépítése. Pénzügy, hadügy, gazdaság és társadalom
- III. Külpolitika /háborúk/
- IV. Művelődés, Mátyás értékelése.

I.

I. Vajdahunyad vára

A Hunyadi család ősi fészke. Zsigmond király ajándékozta Hunyadi János apjának. A főuri élet központjai ebben a korban a lovagvárak voltak, amelyek általában a természettől is védett pontokon épültek. Beosztásuk, tagoltságuk, gyakorlati alapon készült. A kényelem szempontjai alárendelt szerepet játszottak. A falakon belül, az épületek között több udvar volt. Egyik a tornaudvar, ahol a főuri udvarban nevelkedő ifjak gyakorlatoztak. Különösen fontos a lóudvar, amely háboru idején a vidék baromgyűjtője volt. A főépület a várur lakása, a palota, rendszeren a legvédettebb helyen épült. Beosztása aránylag kényelmes, de nem a lakhatóság szempontjai voltak az irányadók. A palotában a legfontosabb rész a nagy lovagterem. A lakószobák szerényebbek, kisméretűek. Külön voltak a család férfi és női tagjai számára, külön a vendégek, az udvarhoz tartozó nemes ifjak számára fenntartott helyiségek. Az ablakok papírral, vagy hárttyával voltak borítva, bár az üveg is előfordult. A fűtőtestek régies kandallók, a kályhák csak Mátyás korában váltak ismertté. A butorzat szegényes volt. A fal mellett ládapadok álltak, amelyek ülőhelyül és szekrényül is szolgáltak. Az asztal már gyakran kihúzós /korábban kecskelásas aszfalt használtak/. Sokat fejlődött a szék és az ágy is. A szalmazsák mellett már a század elején feltűnt a pelyhes derékalj. A szőnyeg még ritka. A szekrény is ezidőben kezd ismertebbé válni.

2. Lovagterem a várban

A lovagterem a vár védett, rohammentes oldalán feküdt és ezért ablakai nagyobbak, mint a többi ablakok. A lovagteremben rendezték a nagy lakomákat és más ünnepélyes alkalmakkor is ezt használták.

3. Gótikus szekrény három ajtó párral a XV. század végén

4. Faragással diszitett láda, ónozott vasveretekkel a XV. század végén. Mindkettő a vár butorzatához tartozott.

5. Mátyás király szülőháza Kolozsvárott

Ebben a házban született Mátyás valószínűleg 1440. február 23-án. A ház ma is áll. A román és a magyar nép egyaránt büszke Mátyásra és a Hunyadi család eredete nem szétválasztó miként a múltban, hanem erős összekapcsoló szerepet játszik a két szocializmust építő nép életében.

6. Mátyás és Beatrix domborműü képe

Ez a dombormű ismeretlen olasz szobrász alkotása a XV. században. Fehér márványból faragott reliefkép, a bécsi muzeumban őrzik. A király arca borotvált, haja hosszú fürtökben omlik vállára. Fejét cserkoszoru övezi. Ruháján prémes gallér látható. Nyakáról kövekkel kirakott vastag nyakláng lóg le. A királyné, a király második olasz származású felesége, magyaros ruhát és fejkendőt visel. Ruhája gondosan van kirakva gyöngyökkel és drágakövekkel.

II.

7. Mátyás arany forintjai

8. Mátyás ezüst garasai

Mátyás mindenekelőtt a pénzügyek, az államháztartás rendbehozására fordította figyelmét és nagy eredményeket ért el. Céltudatos adópolitikájával, királyi és családi jövedelmeinek erélyes behajtásával, pontos kezelésével elérte, hogy jövedelme évi 800 ezer - 1 millió forintra emelkedett. Egy arany forint kb. 3,5 gr. szinaranyat tartalmazott. Mátyás korában 200 ezüst dénár tett ki egy arany forintot. A pénz vásárló értéke az alábbiakban szemlélhető:

1 kat.hold föld	5,09 gr arany,	azaz	1,33 arany forint,	1927-ben	
					837,77 P
1 ló	35,-	"	"	"	10,-
					"
					1927-ben
100 tojás	0,35	"	"	"	0,1
					"
					1927-ben
1 pár csizma	1,16	"	"	"	0,35
					"
					1927-ben
					11,44 P
					22,- P

9. Számszerijas katona a XV. századból

10. Páncélos gyalogos katona Mátyás hadseregéből

Mátyás hadseregében, miként atyjáéban is, a gerincet még a nehézlovaság alkotta. A zsoldos gyalogság pajzsosokból, lándzsásokból, íjászokból, illetve puskásokból állott. Mátyás egy levelében azt írja a gyalogosok harcmódjáról, hogy a nehézfegyverzetű pajzsosok mintegy védőfalat alkotnak. Mő-

göttük helyezkednek el a puskások s a könnyűfegyverzetű ijas, kopjás, számszeri ijas gyalogok, hogy alkalmas időpontban kitörve támadásba menjenek át. Ez a huszita iskola, azzal a különbséggel, hogy a szekerek védőfalát mozgó embersövény helyettesíti.

11. A lovagi tornákon használt péncél és combvért a XV. században

A középkori harcjátékok /lovagi tornák/ állítólag a IX. században kezdtek divatosszá válni. A torna lándzsadöféssel kezdődött. A résztvevők arra törekedtek, hogy erős, kellő helyen alkalmazott döfés által ellenfelüket a nyeregből kiüssék. Ha a lándzsákat eltörték, karddal folytatták a küzdelmet, amelyet - ha így nem sikerült - birkózással fejeztek be. A győztesé lett a legyőzött lova, sisakja és fegyvere és a győztes gyakran még váltságdíjat is követelt. Ezek a körülmények a lovagi tornákat szerencsejátékká tették s így sokan üzletszerűen üzték a tornákon való részvételt. A lovagi tornákat még a XIV. és XV. században is művelték, de mindinkább pusztá látványosságá váltak.

12. Középkori kőhajító-gép

13. Vivótorony

14. Ballista a XV. századból

A tüzérség gyors fejlődése a XV. századra esik. Ennek ellenére a középkori kőhajító-gépek /katapulta/, valamint a nyilvetők /ballista/ használatos eszközök voltak a várak ostrománál. Ezeket az ostromgépeket nemcsak a középkorban, hanem már az ókorban is használták. Hunyadi János különösen sokra értékelte a katapultát és a ballistát. Az volt a véleménye, hogy többet ér belőlük egy-egy, mint három ágyú. A vivótoronyt, miként az ókorban is, a várak ostrománál használták. Egyrészt védelmiül szolgált a várfalokról alázuduló kövek, nyilak stb. ellen, másrészt a falak megmászását tette lehetővé.

15. Mátyás pajzsa

Főnt Magyarország és a Hunyadiak cimere, lent Mátyás monogramja, középen Szent György alakja, amint megöli a sárkányt.

16. A huszár legrégebb magyar ábrázolása /1500 körül/

Mátyás hadseregében található meg a huszárság őse. A legrégebb ismert ábrázolás egy 1500 körül készült Magyar szablya hüvelyén található, onnan való ez a kép.

17. Mátyás nagy függőpecsétje

A pecséten körirat olvasható, amelynek magyar fordítása a következő: "Mátyás, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Kroátia, Ráma, Szerbia, Galícia, Lodoméria, Humánia és Bulgária királyának felségpecsétje". A király díszes faragású, gótstíliú trónuson ül. Fejét korona ékesíti, testét hosszú palást és bő öltöny fedi. Jobbjában jogart, bal kezében az országalmát tartja. A trónuson fönt az ország, középen Bulgária és Galícia, lent Humánia és Dalmácia cimere, legalul a Hunyadi cimere.

18. Mátyás sajátkezű aláírása

Mátyás sajátkezű aláírását és zárószavait ábrázolja egy 1459. szeptember 18-án kelt oklevélen.

19. A budai királyi palota Mátyás idejében

Legrégibb része a balkéz felől emelkedő legmagasabb torony tájéka. E tornyot Nagy Lajos király unokaöccse, István herceg építette, akiről István toronynak nevezték. Alatta balkézzől volt a kincs-és levéltár, vagyis az un. tárnoki ház s a főbejárat is. Innen jobbra, az egész kép közepe táján, látható a vártemplom. E templom és az István torony között lévő épületek Mátyás király palotái. Itt volt a híres könyvtár /a Corvina/ is. A templomtól jobbra következnek Zsigmond király építményei. A Duna partján az istálló áll, amelyet fedett folyosó köt össze a felső várral. Az egész várat kőfal övezi, amelyet a Duna felől, a sarokban, egy mellékbejárat szakít meg. Népi demokráciánk nagy munkával és költséggel helyreállíttatja a várat, ezzel is tanujelét adva haladó hagyományaink iránti tiszteletének.

III.

20. Bécs a XV. században

A jelenlegi városok nagyságuk, külsejük tekintetében egyáltalán nem hasonlítanak régi őseikre. A jelenlegi városok lakóinak száma eléri a többszáz ezret, a legnagyobb központok pedig többmillió lakost számlálnak. A középkorban a legnagyobb városok lakossága is általában 20-30 ezer között mozgott. A régi városokba poros, kövezetlen utak vezettek, amelyeken lassan ballagtak a gyalogos vándorok és lomhán igyekeztek előre a kereskedők nyirkos szekerei. A középkori város várkastélyhoz hasonlított, csak hogy méretei sokszorta felülmúlták a hűbérurak legnagyobb váraiét is. KacsARINGÓS, hosszú szalagként vette körül a biztonságot nyújtó kővárfal, amely a város tereit, utcáit és lakónegyedeit elválasztotta a környező vidéktől. Az építkezésnél fontos szempont volt a védettség. Ezért kis helyre szorították össze a lakóházakat. Az utcák keskenyek, sötétek és gyakran igen piszkosak voltak. Mindez különösen akkor vált veszedelmessé, amikor járványok pusztítottak.

21. Ajtó Mátyás címerével a boroszlói városházában

22. Boroszló a XV. században

Mindkét kép Mátyás cseh háboruinak emlékét őrzi. 1468 és 1478 között viselte Mátyás a cseh háborukat. E harcok során a cseh-morva és sziléziai rendek Mátyást Olmützben cseh királlyá választották. A másik cseh király Podjebrád György Kázmér lengyel királlyal szövetségben Mátyás ellen. Mátyás a tulerővel szemben úgy védekezett, hogy Boroszlóba vonult, azt megerősítette, élelemmel és lőszerrel bőven ellátta. Az ostromlók pedig, mivel Mátyás a környéket elpusztította, majdhogy éhen nem veszttek. Így megtörtént az a világtörténelemben hallatlan eset, hogy a tiszser nagyobb ostromló sereg békéért könyörgött.

23. Mátyás király Bécs előtt

A kép Mátyás osztrák háboruihoz vezet bennünket. Frigyes császár állandó veszedelmet jelentett Mátyás számára. Ennek felszámolása érdekében Mátyás elvezéreit Karinthiába és Alsó-Ausztriába küldte, ő maga pedig egyenesen a birodalom fővárosa, Bécs ellen vonult. A császár elmenekült, Mátyás király pedig körülzárta Bécset és 1485. június 1-én elfoglalta. A városi tanács követeket küldött Mátyás elé, aki miután meghallgatta a követek szónoklatait, bevonult a városba.

24. Sabác

25. A kenyérmezei csata

26. Mátyás vizsgálja Sabác várát

Mindhárom kép Mátyás török háborúinak emlékét őrzi. Mátyás nem folytatta apja török politikáját. A törökkel szemben védekező álláspontot foglalt el. A sabáci ostrom hosszú ideig húzódott, mivel a török a várat jól megerősítette. Ekkor a király maga vállalkozott a várkörnyék kikémlelésére. A szerzett tapasztalatok alapján új módszerekkel láttak a vár megvívásához és mivel a kimerült védők elmulasztották a kellő éberséget, Mátyásnak éjszakai támadással sikerült bevennie Sabácot 1476. február 1-én. A kenyérmezei csatában Mátyás molnárlegényből lett hadvezére, Kinizsi Pál jeleskedett.

27. Mátyás viadala a cseh Holubárral

/A II. kép szövege idézendő emlékezetbe./

IV.

28. Az egyik Corvin kodex címlapja

29. Bőrkötés a Corvinából, Vergilius művét tartalmazó kézirat

A 28-as képen Pál apostol Galatákhöz írt levelének magyarázatát láthatjuk. Mátyás könyvtára számára külföldön, de főként Firenzében készítek fényes kodexeket. A Corvina-kéziratok illusztrálását a legkiválóbb olasz könyvfestők végezték /Attavante, Boccardi/. A Corvina szervezésében nagy szerepe volt Ugoletti Taddeonak, Mátyás egyik humanistájának. Mátyás könyvtárára különösen jellemző a természettudományos érdeklődés, az orvostudományi, csillagászati és földrajzi vonatkozások. A ma meglévő /164/ és lappangó, de főljegyzéseinkből megállapítható kötetek száma /150/ meghaladja a 300-at. A könyvek lapjukkal feküdtek a polcokon, a portól függönyök védték. Csaknem egykorú feljegyzések szerint a könyvtár mellett könyvdiszítő műhely is volt. Itt kb. 30-an foglalkoztak kéziratok másolásával és festésével. A másoló- és festőműhely mellett könyvkötőműhely is állott. A kodexeket színes selymekbe és bársonyokba kötötték, de még inkább bőrbe. Ezek a remekbe készült aranymetszésű bőrkötések egészen keleties jellegűek.

30. Magyarországon nyomtatott első könyv

A Budai Krónika utolsó lapja.

31. Könyvnyomtató műhely a XVI. század elején

32. Hess András betűtipusai

A kézirat másolás, diszítés és kötés mellett megindul a könyvnyomtatás is. Budán 1471-ben Hess András vezetésével alakult meg az első nyomda, amely 1480-ig állt fenn. Minden valószínűség szerint Hess halála magyarázza megszűnését.

33. Tavaszi vetés és szőlőtaposás

34. Az eke legrégebb magyar ábrázolása 1456-ból. Ezek a képek a XV. századi élet differenciálódását, a munkamegoszlás növekedését mutatják. Szőlőműveléssel minden város nagymértékben foglalkozott, ha természeti okok ennek útját nem állották. Pozsonyban pl. 1439-ben a város határában lévő 113 dü-

lőben 2003 szőlőskertet műveltek. A nyerstermékek cseréjében, a só mellett, a bor igen fontos szerepet játszott az ország határain belül. Exportra is szállítottak. A felvevő országok közül Lengyelország tekinthető a legfontosabbnak.

35. Szövőműhely a XV. században

Az ipari munkamegosztás is előrehaladt. Az iparok száma, amelyeket külön foglalkozásként üztek, megnőtt. A XV. század közepén pl. Kolozsvárott több mint 40, Budán legalább 60 különféle ipari mesterséggel találkozunk. A XV. század első felében Budán a vászoniparban a vászonszövők mellett gyolcszövő takácsokkal, vászonnyírókkal és vászonfehérítőkkal találkozunk. A posztóipar pedig a következő iparágakra oszlott: kártolás, fonás, szövés, kallatás, posztónyírás, kelmefestés.

36. Kovácsműhely a XV. században

A vasiparban, a hajdani kovács helyén, az ipari központokban patkoló kováccsal, lakatossal, kaszakováccsal, szegkováccsal, késessel, tücsinálóval, dróthuzóval és sarkantyussal találkozunk.

37. Malom a XV. század elején

A városok kiterjedt gazdasági tevékenységet üztek. Ahol a határ a szükséges gabonát nem termette meg, ott a kenyérszükségletet a város tulajdonában levő falvak, vagy az általa bérelt birtokok gabonaadója biztosította. A gabonaőrlést gyakran városi malmok végezték. Kolozsvárnak pl. három lisztőrlő malma, két timármalma és egy posztóványoló malma volt a XV. század elején.

38. Disznóölés a XV. században

39. Kádárok a XV. század elejéről

40. Páncélgyártó műhely a XV. században

41. Vasbánya a XV. században

Ezek a képek is az élet differenciálódását mutatják.

42. Magyarország a XV. század közepén

A térképet Kuzánusz Miklós 1450 körül készítette. Érdekes a térkép készítés technikája.

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalatnál

Felelős vezető: Heitter Imre

8-2319/140